

'Is fiú agus is féidir'

Mana Choláiste Chamuis

Máire Denvir

Tá 32 bhliain slánaithe ar an bhfód i mbliana ag Coláiste Chamuis. Bunaíodh an Coláiste thiar i 1973 leis an mana is “Is fiú agus is féidir”. Tá oifig an Choláiste bunaithe anois sna hAille in Indreabhán agus reachtálann an Coláiste cúrsaí sa Tulaigh, i Ros an Mhíl agus ar ndóigh i gCamas féin. Tá ionad dár gcuid féin, *Teálta na hÓige*, tógtha ar an mBaile Láir i Ros an Mhíl ag an gColáiste. I samhradh na bliana 2005 d’fhreastail os cionn 1,300 scoláire ar an gColáiste. D’fhan siad sna tithe lóistín áitiúla a bhfuil 52 acu cláraithe leis an gColáiste agus iad scaipthe ó na Creagáin i gceantar Indreabháin go dtí Leitir Móir na Coille i gceantar Chamais. Chomh maith leis an méid sin scoláirí, bíonn ar a laghad 60 ball foirne ag obair don Choláiste, ó gach ceard don tír.

Thiar sa mbliain 1973, bhí 52 scoláirí agus beirt mhúinteoirí agus deich líon tí páirteach san obair. Chreideadar gurbh fhiú scoláirí a thabhairt go dtí an Ghaeltacht chun go gcuirfidís eolas ar a ndúchas agus ar an teanga i dtimpeallacht ina raibh sí á labhairt go nádúrtha mar theanga an teallaigh agus an phobail mórthimpeall. Gaeltacht an-difriúil a bhí ann an t-am sin cé nach bhfuil sé ach achar gairid blianta ó shin. Bhí glan-Ghaeilge

sa nGaeltacht agus bhí tú in ann rothaíocht ar na bóithre faoi aer glan an tsaoil. Go deimhin, is ar rothair a thaistealaíodh na scoláirí ó Mhuiceanach idir Dhá Sháile go Camas nó ó Ghleann Trasna go Camas. Bhí na tithe i bhfad níos lú, bhí na scoláirí i bhfad níos éasca a shásamh, mar b’shin mar a bhí an saol. Ní cuimhin linn aon chaint ar ghlasraitheoirí ná ar bhia speisialta ach tar éis an taistil fhada ar rothair b’iontach blasta a bhíodh an bagún

agus an ghabáiste! Ní raibh caint ar sheomraí speisialta sna tithe, níor cluineadh an focal *en-suite*, ach bhíodh caidreamh iontach idir na scoláirí agus lucht na dtithe lóistín agus na scoláirí i gcónaí ar bís ag cur le stór a gcuid Gaeilge. Mhair na scoláirí beo gan aon ghlaochanna gutháin. Ní raibh caint ar na fónanna póca. Bhí bosca teileafóin amháin i gCamas agus ba mhinicí ná a mhalairt nach mbíodh sé ag obair. Ach d’imigh sin agus tháinig seo, agus mar a deir an seanfhocal, ‘Bí sa bhfaisean nó fág an tír’.

Má tá Coláiste Gaeilge chun maireachtáil sa lá atá inniu ann caithfidh tú a bheith i lár an aonaigh. Caithfidh na háiseanna is nua-aimseartha, idir áiseanna teagaisc pictiúrtha, closamhairc agus leictreonacha a bheith ar fáil sa gColáiste. Tá rialacha dochta daingne tagtha sa gcóras nach raibh trácht ar bith orthu roinnt blianta ó shin. Is maith mar a thuigeann lucht lóistín Chóláiste Chamuis, chomh maith le mná tí na hÉireann, na hathruithe sna rialacha le blianta beaga anuas. Is dócha gur féidir a rá gur chun leasa an scoláire agus an chórais a

an scoláire agus an chórais a bhíonn na dianrialacha seo. Ach cosnaíonn siad muintir na dtithe lóistín freisin agus tuigean gach duine a dhualgas féin dá bharr seo.

Ag an am céanna caithfear a bheith cúramach nach gcuirfidh an iomarca rialacha bac ar dhul chun cinn ná go ndéanfaí dearmad ag am ar bith ar chúis bhunaithe na gColáistí Gaeilge, mar atá, dul chun cinn na Gaeilge. Caithfear cuimhniú gur féidir le Coláiste nach bhfuil polasaí láidir Gaeilge aige dochar gan áireamh a dhéanamh (i) do dhearcadh na scoláirí a thagann go dtí an Ghaeltacht agus nach bhfaigheann luach a gcuid airgid; (ii) d'aos óg agus do phobal na Gaeltachta a fhaigheann drochshampla maidir le hiompar teanga; agus (iii) do ghluaiseacht na gColáistí Gaeilge a bhfuil an oiread sin tábhachta léi, ó thaobh oideachais agus sealbhú agus buanú na Gaeilge de.

Tionchar

Níl aon amhras faoi ach go bhfuil an-bhaint ag Coláistí mar Choláiste Chamuis le staid agus stádas na Gaeilge sna ceantair ina bhfuileadar ag feidhmiú. Tá sé spéisiúil gurb é ceantar Chamais ceann de na ceantair is láidre sa tír ó thaobh dheontas labhairt na Gaeilge de, cé nach bhfuil aon tionscal eile ag feidhmiú sa gceantar. Tugann an Coláiste Gaeilge cúis do na teallaigh an Ghaeilge a labhairt, agus feiceann siad na scoláirí óga sin a bhíonn chomh santach ag cur eolais agus

ag fáil tuisceana ar an oidhreacht bheo sin atá againne sa nGaeltacht. Ina theannta sin, ar ndóigh, tugann an Coláiste saothrú suntasach bliantúil do ghnáthmhuintir na

Gaeltachta agus freastalaíonn siad go minic ar cheantair nach bhfuil ar na mórbealaí turasóireachta.

Tá gné na heacnamaíochta de thionscal na gColáistí thar a bheith suntasach go háirithe má chuirtear san áireamh infrastruchtúr agus míbhuntáistí eacnamaíochta na gceantar ar nós ceantar Choláiste Chamuis. Gné an-suntasach d'ioncam na dtithe lóistín, idir a n-íocann an Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta agus a n-íocann an Coláiste, is ea go n-íoctar go díreach é le muintir an tí agus níos minicí ná a mhalairt le bean an tí. Fágann sé sin neamhspleáchas áirithe airgid ag an mbean tí a roghnaíonn fanacht sa mbaile chun a clann a thógáil agus gan dabht ardaíonn sé caighdeán maireachtála na dteallach sin. Tá tábhacht bhunúsach freisin lena n-íoctar le seirbhísí áitiúla—comhlachtaí taistil, siopaí, óstáin, tábhairní, garáistí, lucht ceirde, dochtúirí,

poitigéirí, clódóirí, foilsitheoirí agus déantúsóirí de chuile chineál, gan trácht ar na hallaí áitiúla agus na scoileanna áitiúla. Cuidíonn an Coláiste Gaeilge le cruthú agus le buanú fostaíochta sna ceantair Ghaeltachta.

Ó thaobh an stáit de, creidim go bhfuil sé thar a bheith tábhachtach go leanfaí ar aghaidh le tacaíocht cheart a thabhairt do na Coláistí Gaeilge. Creidim go bhfuil sé in am smaoineamh ar na Coláistí a chur faoi chúram aon Roinn amháin Stáit freisin. Faoi láthair, tá ranna éagsúla stáit ag plé le gnéithe éagsúla de na Coláistí rud a fhágann go mbíonn sé deacair in amanna comhordú ceart a dhéanamh ar an obair. Tá rud amháin cinnte ó thaobh an Choláiste Gaeilge de, áfach: má ritear i gceart é agus má leantar na rialacha atá leagtha síos ag an Roinn Oideachais agus ag an Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta, cabhróidh an Coláiste Gaeilge go mór le hinmharthanacht na Gaeilge sna ceantair ina bhfuil siad ag feidhmiú. Tionscal a chuireann beocht sa gceantar, a ghineann ioncam suntasach do mhuintir na háite, a dhéanann mná na háite iontach neamhspleách, ina mbíonn an bhéim an t-am ar fad ar ghríosadh, ar mhúineadh, ar fhoghlaím, ar shealbhú, ar mhaireachtáil na Gaeilge agus ar bhuanú ár n-oidhreacht agus ár dtraidisiún féin agus é sin a scaipeadh ar fud na hÉireann—ní fhéadfadh éinne a rá ach gur fiú agus gur féidir é sin a dhéanamh!

Amharclann Chois Fharraige

SEANSCOIL SAILEARNA

Indreabhán, Co. na Gaillimhe
Fón: 091-593017 Facs: 091-593715
Ríomhphost: cst@eircom.net